

Hondsrug en Veenlanden

Editie 10, Jaargang 4, Nummer 2

Natuurreservaat Exloërkijl

Het natuurmoment van Koos Kah

Nieuwe natuurgidsen

ivn natuur
educatie
Borger-Odoorn

Poolshoogte zaterdag 15 augustus

AUTEUR: JOS VINK

Op zaterdag 15 augustus verzamelden 21 leden zich op de parkeerplaats bij de uitkijktoren Poolshoogte in de boswachterij Odoorn.

Het was een gemêleerd gezelschap, want ze kwamen uit alle windstreken van de gemeente. De plaatsen Borger, Nieuw-Buinen, Stadskanaal (net over de grens), Eeserveen, Eesergroen, Valthermond, Valthe, 2e Exloërmond en Drouwen waren vertegenwoordigd. Ook zagen we enkele nieuwe gezichten die niet eerder een IVN bijeenkomst bezochten.

Na een kort welkom door de voorzitter Lidy Kuiper gingen we op pad voor een korte wandeling onder leiding van secretaris Jos Vink door de mooie boswachterij. We zagen o.a. de prachtig bloeiende hei van het schapenpark. De wandeling eindigde op het terras bij restaurant Poolshoogte. Dat was op zich al bijzonder want het regende een beetje en normaal zit je niet in de regen op het terras, maar Covid 19 bepaalde ook hier ons doen en laten. Op 1,5 meter van elkaar ontstond in drie groepjes een boeiend gesprek over onze IVN afdeling. Vragen werden beantwoord en diverse onderwerpen passeerden de revue. Zo maar een greep uit de vele suggesties:

- Ideeën voor het tijdschrift, een nieuwe rubriek “Geef de pen door” en een beschrijving van de favoriete wandeling of fietstocht van een lid, meer promotie van de diverse werkgroepen met het doel meer leden te interesseren voor de activiteiten van deze werkgroepen.
- Ideeën voor nieuwe activiteiten, nachtvlinderen in Drouwen, fietstocht met opdrachten onderweg, workshop over herkenningssapps in de natuur, een lezing met een beperkt aantal aanwezigen en een live streaming voor leden thuis, lezing/mini cursus over omgaan met de schaarste aan water in onze tuin
- Meer bloeiende planten op overhoeken in Valthermond (voorbeelden Valthe en Drouwen)
- Wellicht een nieuw lid voor de activiteitencommissie

Veel leden vonden dit een leuke bijeenkomst met een goede sfeer. Ondanks de regen en nattigheid door druppelende paraplu's op het terras haakte niemand voortijdig af. Kortom voor herhaling vatbaar. Tijdens corona wellicht ook in het najaar buiten met een vuurtje om de voeten te warmen.

Natuurwerkdag 2020

AUTEUR: JAN VELDMAN

Op zaterdag 7 november is het weer landelijke Natuurwerkdag.

Natuurlijk doen natuurwerkgroep Valthe e/o en de werkgroep 't Ven weer mee. De natuurwerkgroep Valthe gaat dit jaar weer eens extra aan de slag in Valthe en directe omgeving. Allereerst gaan we een aantal overhoekjes die wij in 2017 ingezaaid en ingeplant hebben met weidebloemen, oude fruitboomrassen en waardplanten voor vogels en insecten revitaliseren. Op de Vlintweg gaan we extra waardplanten voor vogels en insecten planten en op schaduwplekken een bloemrijk schaduwmengsel inzaaien. Op de Schoolstraat en de Tiphof worden twee extra perceeltjes ingezaaid met weidebloemen.

Verder gaan wij aan het werk in het bosje tegenover het Tweelinghunebed dat door de natuurwerkgroep is geadopteerd. Hier is veel werk te verzetten. Enigszins verscholen in het bosje aan de rand van een akker ligt een mooi bloemrijk hoekje met o.a. duizendblad, boerenwormkruid, kamille, etc. waarin vlinders, krekels en andere insecten zich tegoed doen. Dit hoekje wordt gemaaid en om het toegankelijk te maken wordt er bovendien een toegangspad gemaaid. Op de natuurwerkdag gaan we het maaisel afvoeren. Verder gaan we de bestaande paden beter toegankelijk maken door overhangende takken van braamstruiken en andere belemmerende obstakels te verwijderen. Ook maken wij op een drietal plaatsen “vensters naar het landschap”; van hieruit heeft men een fraai uitzicht richting het smeltwaterdal.

De werkgroep 't Ven gaat weer aan de slag bij het vennetje ten westen van de afslag naar Exloo van de N34. We gaan daar verder met het jaarlijkse onderhoud, zoals het verwijderen van bramen en het terugsnijden van jonge boompjes zodat het zicht op het water behouden blijft. Wij doen dit overigens niet alleen op de natuurwerkdag, maar op iedere eerste zaterdag van de maand van oktober t/m maart.

Meedoen? Opgeven kan t.z.t. via de website van Landschapsbeheer Drenthe.

Hou ook onze website in de gaten voor nadere informatie over de natuurwerkdag.

Beleef de natuur

Hondsrug en Veenlanden

IVN Borger-Odoorn - 2-2020

Corona zette een dikke, vette streep door onze activiteiten.

Maar ... dat wil niet zeggen dat we niets aan natuur- en milieueducatie hebben gedaan. Integendeel! Niet alleen IVN'ers, gans Nederland leek de natuur ontdekt te hebben. We trokken massaal de bossen in, deden mee aan de Nationale Tuinvlindertelling, volgden een online stoomcursus moestuinieren en ontdekten dat er in onze eigen tuin veel meer te beleven viel dan we voor mogelijk hielden. Toch missen we wel de ontmoeting, want ja, inspiratie gebeurt toch vooral door elkaar fysiek te ontmoeten. Dat bleek wel toen we half augustus elkaar voor het eerst weer ontmoetten op het terras van Poolshoogte. Doel was in gesprek met elkaar bedenken wat wel mogelijk is in coronatijd. Bekende gezichten, nieuwe gezichten, allemaal onder een eigen paraplu. Misschien was het wel de regen die zorgde voor veel frisse ideeën. Een samenvatting vind je elders in dit blad. Ik prijs mij ook gelukkig met onze IVN-afdeling, waar zoveel energie, ideeën en actieve mensen zijn. Dat belooft veel voor de komende tijd!

Lidy Kuiper, voorzitter

Foto: ©Lidy Kuiper

Inhoud

- 2 Poolshoogte 15 augustus / Natuurwerkdag 2020
- 3 Voorwoord en colofon
- 4-7 Natuureservaat Exloërkijl
- 8 Natuurmoment van Koos Kah
- 9 Biologische landbouw
- 10 Halfparasieten 1: de grote ratelaar
- 11 Natuurgidsen Marieke en Diana stellen zich voor

Colofon

Voorzitter:

Lidy Kuiper

Secretaris:

Jos Vink

Penningmeester:

Jan Veldman

Lid:

Elsa Schepers

Redactie:

Jos Vink, Jan Veldman en

Jaap de Bruijn

Redactieadres:

kopijivnborgerodoorn@gmail.com

Layout:

Lenie Doornkamp

Fotografie in dit nummer:

Jos Vink, Lenie Doornkamp,

Geert de Vries, Jan Veldman,

Lidy Kuiper

Foto's voor- en achterpagina:

Geert de Vries (voorpagina)

Jan Veldman (achterpagina)

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem

Natuurreservaat Exloërkijl

AUTEUR: GEERT DE VRIES / FOTO'S BIJ DIT ARTIKEL: ©GEERT DE VRIES

Het natuurreservaat Exloërkijl van Het Drentse Landschap ligt op het eerste gezicht zomaar plompverloren midden in een uitgestrekt veenkoloniaal landschap nabij 2e Exloërmond. In de geschiedenis van dit landschap vormt Exloërkijl echter een afsluitend hoofdstuk van een boeiend verhaal over hoe de mens hier een hoogveenmoeras heeft bedwongen en hoe het gebied zich na de turfwinning uiteindelijk geformeerd heeft tot het huidige veenkoloniale landschap. Een landschap dat door buitenstaanders vaak wordt verguisd en gekwalificeerd als kaal en saai. De bewoners van de veenkoloniën denken hier anders over; zij koesteren deze ruimte vol met fraaie lichten en eindeloze vergezichten.

Vroeger bevond zich hier het grootste hoogveenmoeras van West-Europa: het Boertangermoeras. Dit immense moeras strekte zich uit van Hoogezaand tot Emmen. Wie nu door de veenkoloniën rijdt, kan zich nauwelijks voorstellen dat hij over de bodem van een voormalig moeras rijdt dat een paar honderd jaar geleden nog 5 tot 8 meter hoger lag dan het huidige maaiveld! Onvoorstelbaar dat zo'n groot moeras bijna volledig is afgegraven met het eenvoudige gereedschap van een turfsteeker: de stikker en de oplegger. De stikker diende om het veen in stukjes te steken en met de oplegger werd de natte turf op een kruiwagen gelegd.

Het landschap van het Boertangermoeras is in rook opgegaan. Wat restte was een fijnmazig patroon van kanalen en wijken. Wijken zijn kleine watergangen die om de 200 meter werden aangelegd om het moeras droog te leggen. Later konden schippers via deze wijken hun turf afvoeren. Daarna was deze infrastructuur heel geschikt om landbouwproducten af te voeren. Dit veenkoloniale landschap met zijn vele kanalen, wijken en bruggen is uniek in West-Europa.

Dempen

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw, toen het vervoer per auto een grote vlucht nam, veranderden die kanalen en wijken van een lust in een last. Tientallen kilometers kanalen werden dichtgegooid. Op de plek waar nu het natuurreservaat Exloërkijl ligt, werd zand gewonnen om de vele kanalen te kunnen dempen. Geleidelijk aan ontstond een grote en diepe zandplas. Staatsbosbeheer richtte het gebied in voor de recreatie: de zandwinput werd omgetoverd tot een visplas. In 2004 werd dit 70 ha grote gebied overgedragen aan Het Drentse Landschap.

Exloërkijl is een tastbaar bewijs hoe men in de jaren zeventig tegen het veenkoloniale landschap aankeek. Geld noch moeite werden gespaard om die kanalen te dempen. Nog geen vijftig jaar later wordt geld nog moeite gespaard om kanalen weer een scheepvaartfunctie voor de plezierjacht te geven. Het kan verkeren.

De visplas is de beelddrager van dit natuurreservaat, al snel gevolgd door drie wijken die min of meer bewaard zijn gebleven. De rest van het gebied ademt de sfeer uit van een parklandschap. Loof- en naaldbosjes wisselen elkaar af, waarbij vooral de fraaie overgangen tussen bos en grasland opvallen. Een kleine zandverstuiving geeft het natuurreservaat een extra dimensie.

Zandverstuiving

Schubbige bundelzwam

Rondje meer

Natuurgebieden, zoals Exloërkijl, die zo dicht aan bewoond gebied grenzen, lenen zich bij uitstek voor het maken van een ommetje: even een frisse neus halen, even met de kinderen uitwaaien of de hond uitlaten. Of even bezoekers laten zien hoe mooi het wel niet is om in de veenkoloniën te wonen. Zo'n ommetje levert soms ook fraaie waarnemingen op en die scoren qua beleving veel hoger dan die in verweggebieden.

Elk seizoen leent zich voor ommetjes; er is altijd weer iets anders te beleven. In de winter zijn op de visplas veel vogels

te zien en in de lente worden wandelaars getraakteerd op fraaie vogelconcerten. In de zomer trekken de bloeiende braamstruwelen vol met insecten de aandacht. In de herfst is een bezoek aan de Exloërkijl een waar feest door de vele paddenstoelen in allerlei vormen en kleuren.

Laten we een denkbeeldige wandeling maken langs enkele biotopen in verschillende seizoenen. Juist door hetzelfde gebied in verschillende jaargetijden te bezoeken, kan men zelf veel over het gedrag van dieren ontdekken.

Slaapplaats

De visplas is een soort winterslaapkamer die dag en nacht wordt gebruikt. Ganzen en zwanen zijn dagdieren, die overdag voedsel zoeken in de omliggende landbouwgebieden. Tegen de avond gaan ze op de visplas slapen. Regelmatig zijn hier alle drie de Europese zwanensoorten te zien. De knobbelzwanen die hier 's winters slapen, broeden in het voorjaar in de kanalen en wijken van de veenkoloniën. De wilde zwaan komt vooral met strenge vorst naar Nederland en de kleine zwaan is een wintergast uit Siberië die regelmatig met enkele families de visplas als slaapkamer gebruikt. Eenden zijn nachtdieren, die de visplas overdag als slaapkamer gebruiken. Tegen de avond gaan ze in de veenkoloniën foerageren. Ze keren in de ochtend zo vroeg terug dat menig wandelaar denkt dat die eenden daar dag en nacht zitten. De meest voorkomende eenden op de visplas zijn in volgorde van talrijkheid: wilde eend, smient, krakeend, wintertaling, kuifeend en tafeleend.

In de winter vormen de eenden paartjes voor een kortstondig huwelijk. Wanneer men elk seizoen een ommetje maakt ontdekt men veel over het gedrag van dieren. Ter illustratie de wilde eend. Wie kwaakt er eigenlijk bij de wilde eend? Kunnen alleen vrouwen daar wat van? Mannen hoor je nooit; zij kunnen niet kwaken. Wanneer worden de eerste jonge eendjes gezien? En ma eend draait alleen voor de opvoeding op. In de zomermaanden lijken alle manlijke eenden van de aardbodem verdwenen te zijn. Waar zijn die mannen dan? Eenden verliezen net zoals ook ganzen en zwanen tijdens de rui in de zomer in één keer hun slagpennen uit de vleugels en kunnen daarom een maand niet vliegen. Ze zijn dan erg kwetsbaar. Voor de manlijke eenden is hun fraai opvallende verenpak in die periode niet handig. Ze krijgen daarom tijdelijk net zo'n bruin verenpak als de vrouwtjes.

Smient

Wilde zwanen

Bijen

Vanuit de bosjes zingen de vogels in de lente hun hoogste lied. Ook al kent men al die vogelgeluiden niet, het is al leuk aan je medewandelaars te vertellen dat het uitsluitend mannetjes zijn die zich laten horen. Vrouwtjes zingen niet. Hoe meer afwisseling in het bos hoe meer verschillende vogelsoorten. Elke vogelsoort zingt niet alleen zoals die gebekt is, hij eet ook zo als die gebekt is. De merel eet het liefst wormen. Huisjesslakken zijn voor de zanglijster. Rupsen worden door de mezen van de bladeren gehaald. De bonte vliegenvanger plukt het liefst vliegjes uit de lucht. Zo leven wel 15 verschillende soorten vogels in deze jonge bosjes naast elkaar zonder last van elkaar te hebben. Een sperwer plukt daar op zijn beurt weer de vruchten van.

In het vroege voorjaar is een bezoek aan de zandverstuiving een verrassing. Niet alleen vanwege het fraai roodgekleurde haarmos, maar vooral door de aanwezigheid van honderden, zo niet duizenden grijze zandbijen. Neem op een warme lentedag eens de tijd om bij die honderden zandhoopjes te gaan zitten. Bij elk zandhoopje zit een gangetje. Vrouwtjes maken in het voorjaar holletjes. Dan gaan ze naar bloeiende wilgen waar ze nectar en stuifmeel verzamelen. Dit energierijke voedsel wordt in een holletje gestopt. Het vrouwtje legt daar een eitje in. Deurtje dicht en op naar de volgende klus. Volgend voorjaar kruipt uit elk holletje een jonge zandbij, precies op het moment dat de wilg het meeste voedsel in de aanbieding heeft.

Kikkerconcert

Vooral in het voorjaar is de waterkant spannend. Voor de kinderen is het halen van een kletsfoot een topbeleving. Langs de oevers van de wijken en de visplas zijn in april regelmatig parende padden te zien. De padden hebben de winter slapend in de bosjes doorgebracht en gaan slechts enkele dagen naar het water om zich voort te planten. Het vrouwtje zet het dril niet in eiklumpen af, zoals de bruine kikker, maar legt haar eitjes in snoeren tussen de waterplanten. Tijdens de ei-afzetting worden de eitjes door het mannetje bevrucht. Na de paring verlaten ze het water en scharrelen de rest van het jaar in het bos hun kostje bij elkaar. Vissen weten dat de paddenvisjes giftig zijn en laten die daarom met rust. Vanaf eind mei kwaakt de groene kikker (bastaardkikker). Kwakende kikkers zijn hier altijd groene kikkers. Padden en bruine kikkers maken alleen maar zachte knorrende geluiden. Een kwakende kikker is overigens altijd een mannetje want vrouwtjes kwaken niet. Groene kikkers leven altijd in de buurt van water.

Grijze zandbij

Poelkikkers

Verrassingen

In mei en juni komen de eerste libellen tevoorschijn. Elke libel heeft zijn jeugd in het water doorgebracht. Jonge libellen zijn vaal van kleur en verlaten meestal de waterkant en jagen langs bosranden en in tuinen. Na ongeveer 14 dagen zijn ze geslachtsrijp en keren in bruiloftskleed terug naar de waterkant om te paren. In Exloërkijl zijn de volgende libellen algemeen: vuurjuffer, lantaarntje, viervlek en de grote keizerlibel. Ook komt hier een voor Drenthe zeldzame glazenmaker voor: de glassnijder.

In de zomer is de natuur zo overweldigend dat het niet meevalt een ommetje te plannen. Op de graslandjes bloeit dan massaal het jakobskruid. Voor het vee giftig, maar voor de rupsen van de sint jacobsvlinder een ware lekkernij. De bloemen zitten vol nectar en zijn geliefd bij vele vlindersoorten. In Exloërkijl komt het oranje zandogje veel voor. Dit is een karakteristieke Drentse dagvlinder, die hier veel meer voorkomt dan in de meeste andere provincies.

Helemaal verrassend is de aanwezigheid van de argusvlinder. Geen vlindersoort is in Nederland in zo'n korte tijd zo snel verdwenen als de argusvlinder. Exloërkijl is een van de weinige plekken in Drenthe waar hij nog voorkomt. Ook zie je hier nog tientallen bruine vuurvlinders die op de Rode lijst staan en overal heel hard achteruit gaan, maar gelukkig (nog) niet in Exloërkijl**. De rups leeft van veldzuring en schapenzuring. Een bezoek aan de rijk bloeiende braamstruwelen mag niet ontbreken. Dit zijn ideale nectar-kroegen voor vele insecten zoals hommels. Elke hommelssoort heeft zijn eigen streepjescode. De aardhommel is het meest algemeen, maar ook de fraai gekleurde weidehommel en de warmbruine akkerhommel zijn hier te bewonderen.

Smaragdlibel

Kleine vuurvlinder

Planten

De verscheidenheid aan planten is groot. Tijdens een wandeling zijn grote moerasplanten niet te missen die langs de waterkant groeien, zoals de grote lisdodde en gele lis. De zaadjes van de gele lis hebben zwembandjes, zodat de zaadjes bij de moederplant wegdrijven. Na enige dagen verdwijnt de lucht uit de zaadjes en zakken die naar de bodem. Volgend jaar groeit daar dan een nieuwe gele lis. Stijve ogentroost is een minder algemene plant in Nederland. In Exloërkijl groeit hij bij duizenden.

Heel bijzonder is het voorkomen van maar liefst twee soorten wolfsklauwen. Dit zijn nog miniatuurafstammelingen van de reusachtige wolfsklauwen uit de tijd van de dinosaurussen. De moeraswolfsklauw is hier nog talrijk. Spectaculair is de aanwezigheid van de grote wolfsklauw. Nog maar pas geleden werden in het gebied enkele groeiplaatsen van deze zeer zeldzame plant ontdekt.

In een ven groeit massaal waterveenmos. Afgezien van de hoogveennatuurreservaten is dit een van de weinige plekken in de veenkoloniën waar hij nog voorkomt. Al die miljoenen turven die hier gestoken zijn, zijn opgebouwd uit veenmossen. Veenmos heeft het eeuwige leven: van boven groeit het door en vanonder sterft het af. Veenmos kan alleen maar leven in regenwater.

Bloemrijk grasland

Vrijwilligers aan het werk

Draagvlak

Het natuurreservaat Exloërkijl grenst aan 2e Exloërmond. Onder meer daarom heeft Het Drentse Landschap in samenwerking met de Dorpsbelangenvereniging een wandelroute met informatieborden gemaakt en zitbankjes geplaatst. In de toekomst zullen steeds vaker maatschappelijke organisaties medegebruikers worden van natuurgebieden. Denk bijvoorbeeld maar aan de zorgverzekeraars die zich inspanssen om meer mensen in beweging te houden met allerlei wandel- en andere sportactiviteiten. Het Drentse Landschap is in dit soort situaties op zoek naar win-win: hoe meer mensen van de natuur gaan houden, hoe meer ze hun best gaan doen om die natuur te behouden. Een groep enthousiaste vrijwilligers doet in ieder geval haar uiterste best om het gebied nog mooier te maken door arbeidsintensieve onderhoudswerkzaamheden te verrichten. Het natuurgebied Exloërkijl leent zich in ieder geval er zeker voor om van te houden...

****Ook in Exloërkijl gaat het inmiddels slecht met de dagulinders. De arguslinder is verdwenen en de bruine vuurvlinder gaat hard achteruit.**

Een beschrijving van de wandeling staat op de website van Het Drentse Landschap.

<https://www.drentslandschap.nl/wp-content/uploads/2019/10/Exloerkijl.pdf>

* Dit artikel verscheen eerder in het Kwartaalblad van Het Drentse Landschap (nr. 73, maart 2012)

Scan de code voor de route door Exloërkijl

Natuurmoment van Koos Kah

AUTEUR: KOOS KAH

Het is ongeveer 10 jaar geleden dat ik door chronische hartproblemen vervroegd met pensioen ging. En hoewel ik van een wandeling of fietstocht in de natuur erg genoot had ik mij in het verleden weinig in de natuur verdiept.

In het regionale weekblad zag ik een oproep voor een cursus voor weidevogelbescherming. Aangezien je door het veldwerk ook de nodige beweging krijgt leek mij dit een uitstekende vrijetijdsbesteding. De cursus omvatte een drietal avonden waar, door Landschapsbeheer Drenthe, het gedrag van weidevogels werd uitgelegd. Van het baltsgedrag tot het gedrag van de vogels bij het beschermen van het nest met jongen. Vervolgens ben ik deel gaan uitmaken van de akkervogelbescherming “de Veenkoloniën”. We verzamelden ons op de maandagmorgen bij een van de leden thuis in Valthermond en na een voorbespreking gingen we verdeeld over groepjes van vier of vijf personen het veld in.

Kievitsnest aangetroffen tijdens weidevogeltelling bij Valthermond
©Lenie Doornkamp

Jonge kievit ©Lenie Doornkamp

Voor het seizoen begon werd zoveel mogelijk contact gelegd met de eigenaren van de landbouwgrond waarop wij liepen. Vanaf de rand van de percelen werd er eerst gekeken waar we vogels op het land zagen en of het gedrag duidde op nestvorming of enkel op foerageren. Indien we met vrij grote zekerheid vaststelden dat het om een nest ging zochten we het veld hiernaar af. Het eerste ei dat ik vond was al een bijzondere ervaring. Met stokken werd het nest op afstand gemarkeerd zodat de boer er bij bewerking van het land rekening mee kon houden.

Een van de leden, die ook in een ander gebied “liep” vroeg mij mee te gaan want hij wist een nest waarvan de eieren binnenkort zouden uitkomen. Op een frisse ochtend, begin april, liepen we samen behoedzaam naar het betreffende kievitsnest. Vlakbij gekomen zagen we dat een kuiken bezig was uit het ei te kruipen en dat een ander er net uit was. Een prachtig gezicht dat me altijd is bijgebleven.

In de jaren erna heb ik diverse nesten van kievieten en in mindere mate wulpen, scholeksters en een enkele keer grutto's gezien maar mijn natuurmoment is toch wel het kuiken dat uit het ei kroop.

Door een verslechterende gezondheid ben ik helaas gestopt met het “veldwerk” voor zowel de weidevogelbescherming alsook de inventarisatie van de plantenontwikkeling in de Mandelanden. En ook de mooie excursies (wandelingen) welke door de IVN worden georganiseerd behoren tot het verleden.

Maar gelukkig is er ook dichtbij nog genoeg van de natuur te genieten, zolang je nog de deur uit kunt.

Biologische landbouw

AUTEUR: HILTJE RAMERMAN

De belangstelling voor biologische producten neemt toe. Maar wat is nou het verschil met gewone producten? Daarvoor moeten we kijken naar het verschil tussen biologische en gangbare landbouw.

Een boer mag de opbrengsten van zijn land biologisch noemen als hij aan een aantal voorwaarden voldoet. Iedereen weet wel dat hij geen kunstmest en geen bestrijdingsmiddelen mag gebruiken. Maar dat is niet alles. Hij mag wel organische mest gebruiken maar niet door het te injecteren. Tijdens het injecteren snijdt je de grond open waardoor deze uitdroogt en je richt een slachting aan onder de wormen. Wormen willen we juist wel hebben. Zij maken de bodem lekker luchtig. De biologische boer voedt zijn land door het opbrengen van compost. Kortom, je moet niet morrelen in de grond maar de natuur zijn gang laten gaan.

De biodynamische landbouw is onderdeel van de biologische landbouw en gaat nog een stapje verder. Het werkt met speciale preparaten als gemalen bergkristal en verschillende kruiden om de grond te verbeteren. Biodynamische boeren houden ook rekening met kosmische invloeden, zoals de stand van hemellichamen. De ene wat meer dan de andere. Hier zijn geen vaste richtlijnen voor. Door biologisch te boeren worden de planten sterker. Zij groeien minder snel en blijven kleiner, maar de kwaliteit is beter. Kwaliteit gaat voor kwantiteit. Door zorgvuldig met de bodem om te gaan help je de biodiversiteit ook een handje. Je krijgt meer verschillende bloemen op je akker. Dat is goed voor de insecten en de vlinders. Je krijgt ook meer wormen en andere bodemdieren. Kijk maar eens hoe vol leven een koeienvlaai zit. En al deze dieren zijn weer een feestmaal voor de vogels.

Biologische landbouw en bloemrijkere akkers
©Jos Vink

In de biologische landbouw wordt ook rekening gehouden met de ecologische voetafdruk. Deze moet zo klein mogelijk zijn. Het beste is daarom dat een boerderij zelfvoorzienend is. Een stukje akkerbouw zorgt voor veevoer en het vee zorgt voor de organische mest. Dan heb je bijna geen vervuiling door transport. Dit is niet altijd mogelijk of wenselijk. Daarom mag er ook samengewerkt worden met boerderijen uit de buurt om de kringloop te sluiten. Als er maar zo weinig mogelijk transport aan te pas komt.

Biologische landbouw biedt akkerbloemen nieuwe kansen
©Jos Vink

Omdat kwaliteit voor kwantiteit gaat in de biologische landbouw hebben biologische producten ook een hogere kwaliteit. Zij hebben een vollere smaak en je hebt er minder van nodig omdat het voedzamer is. Daardoor ben je meestal toch goedkoper uit ondanks de hogere prijs. Bovendien gaat het verkleinen van je ecologische voetafdruk dubbel zo snel. Je hebt minder nodig en wat je nodig hebt is met minder belasting van het milieu geproduceerd. Vroeger kon je biologische producten alleen in natuurwinkels kopen. Tegenwoordig vind je ze ook in de gewone supermarkten. Toch hebben de natuurwinkels de voorkeur. Hun assortiment is groter en zij zullen hun leveranciers minder onder druk zetten, zodat deze verantwoord kunnen produceren en toch een goed inkomen kunnen verdienen.

Door biologische producten te gebruiken helpt u dus uw eigen gezondheid en welbevinden en maakt u uw omgeving weer wat beter en mooier voor al het andere leven op aarde. Dus IVN-leden, waar wacht u nog op?

Beleef de natuur

Halfparasieten: profiteurs onder de planten

AUTEUR: JAN VELDMAN

Ook in het plantenrijk kennen we soorten die profiteren van de energie van andere planten.

Zo zijn er de parasieten, die volledig leven ten koste van andere soorten, zoals bijvoorbeeld de bremraap. De bladeren hiervan zijn sterk gereduceerd tot enkele schubben. Zij zijn niet meer in staat tot fotosynthese. De plant is voor zijn voedingsstoffen volledig afhankelijk van zijn gastheer.

Er zijn echter ook veel soorten waarvan je op het eerste gezicht niet denkt aan parasitisme. Deze planten hebben gewoon groene bladeren en produceren zelf de benodigde suikers, maar ondergronds zijn ze voor hun water- en mineralenvoorziening volledig afhankelijk van andere planten. Dit zijn de halfparasieten.

De bekendste halfparasiet is ongetwijfeld de mistletoe die op en in bomen groeit en zijn mineralen en water uit boomtakken haalt.

Onze IVN plantenwerkgroep komt in de natuurgebieden van onze gemeente ook enkele halfparasieten tegen. Enkele soorten zoals de stijve ogentroost, de grote ratelaar en het moeraskartelblad zien we regelmatig.

In dit artikel komt de grote ratelaar aan bod. In een volgend nummer gaan we in op het moeraskartelblad. Jos Vink behandelt in een apart artikel de ogentroosten. Hiervan hebben wij drie soorten in onze gebieden aangetroffen.

Grote ratelaar – *Rhinanthus angustifolius* (*angustifolia* betekent smalbladig)

De ratelaar is een éénjarige halfparasiet vooral op grassen. De plant wordt 40 tot 80 cm hoog en heeft gele bloemen met een donkerpaarse lip. In Nederland kennen we drie soorten ratelaar; de grote, de kleine en de harige ratelaar waarvan de grote ratelaar de meest algemene is. Ratelaars hebben vierkante stengels met tegenover elkaar staande bladeren.

Als de vrucht rijp is springt hij open, waarna de zaden in de verdroogde kelk vallen. Bij het heen en weer schudden 'ratelen' de zaden in de kelk. De zaden zijn vrij groot en

Grote ratelaar ©Jos Vink

Wij adviseren voor de aanleg van bloemrijke weides zaaien in het najaar, in elk geval voor de winter. In veel zaadmengsels die geleverd worden komt o.a. de grote ratelaar voor. Het kiemworteltje hiervan ontwikkelt zich al in de winter. Daarom heeft deze soort minimaal 100 contactdagen met de grond nodig voordat in het voorjaar de zaadlobben tevoorschijn kunnen komen. Het is dus van groot belang tijdig te zaaien.

plat en rondom voorzien van een vleugelrand waarmee de zaden enkele meters kunnen wegvliegen of in geval van overvloedige regenval weg kunnen drijven en zich zo over grotere afstanden kunnen verspreiden.

Waar grote ratelaar groeit blijft het gras laag. Dit komt doordat het een plant is van voedselarme grond. Terwijl grassen in deze voedselarme omgeving toch al minder groei vertonen remt grote ratelaar deze door opname van mineralen en water uit de graswortels nog verder af. Grote ratelaar komt zowel op natte als ook drogere bodems voor.

Doordat de ratelaar zijn gastheer uitput moet hij steeds op zoek naar nieuwe vestigingsplekken en zwerft daardoor als het ware door het terrein.

Nieuwe natuurgidsen stellen zich voor

AUTEUR: MARIEKE WEIDE EN DIANA DEKKERS

Twee leden van onze afdeling volgen de IVN Natuurgidsenopleiding. Marieke Weide en Diana Dekkers stellen zich voor.

Mijn naam is Marieke Weide en ik ben in februari dit jaar begonnen met de Natuurgidsenopleiding van het IVN. Dit is een anderhalf jaar durende opleiding waarbij je veel te weten komt en leert over de natuur, landschap en geologie en je wordt voorbereid op het geven van o.a excursies, lezingen en presentaties. De opleiding is helemaal in mijn straatje omdat ik graag volwassenen en kinderen enthousiast maak over de natuur. Mijn uitdaging is om daarbij ook bewustwording te creëren en hen een stukje mee te kunnen geven van een mooie natuurbeleving.

Al van kinds af aan ben ik een echt buitenmens en ben regelmatig in de natuur te vinden. Ik geniet ervan om met mijn paard en wagen door de bossen te rijden of wandelingen te maken. Ook het leven met en in de natuur trekt mij enorm aan en ik ben erg geïnteresseerd in bushcraft. Ik heb een brede kennis van allerlei aspecten van de natuur, maar natuurlijk leer ik nog enorm veel bij want je raakt gelukkig nooit uitgekeken en uitgeleerd.

Het IVN is een gedegen organisatie waar ik graag voor wil staan en hun visie op de natuur wil uitdragen. Omdat ik mijzelf graag beter wil bekwalen in het geven van goede presentaties, heb ik gekozen om de Natuurgidsenopleiding van het IVN te doen. Als ik de opleiding afgerond heb, zullen jullie mij zeker tegenkomen met bijvoorbeeld het geven van een presentatie of excursie.

Links op de foto: Diana, rechts op de foto: Marieke

Mijn naam is Diana Dekkers. Ik woon samen met mijn man, twee paarden, hond en twee katten. We wonen op een perceel van ongeveer 2 hectare, wat we de afgelopen jaren ingericht hebben in een grote siertuin met veel (fruit)bomen, moestuin, een weide, een houtwal en een grote natuurlijke vijver waar de natuur zijn gang kan gaan. Bij de vijver bloeien al een aantal jaren orchideeën en elk jaar broedt er een paartje meerkoeten en dodaars.

Ik ben een echt buitenmens, weer of geen weer, werken in de tuin, buitenritten maken met onze paarden en wandelen alleen of samen met anderen genieten van de natuur.

Afgelopen jaar heb ik een wildplukopleiding gedaan en sinds begin dit jaar doe ik de IVN Natuurgidsenopleiding. Het boeit me enorm hoe vernuftig alles in de natuur samenhangt. Hoe meer ik leer en me verdiep in de natuur, hoe meer ik me verwonder en me besef hoe weinig ik maar weet.

Ik zou het heel mooi vinden als ik meer mensen kan inspireren om met andere ogen naar de natuur te kijken. Dat zelfs een “onkruidje” tussen de tegels een klein wondertje

Beleef de natuur

Onze berm bloeit in Valthe -Jan Veldman-